

Örökség – tudás – termelés

A Kriza János Néprajzi Társaság vándorkonferenciája

Válaszút, 2024. október 25–26.

A magyar nyelvterületen a népi kultúra felfedezésével és kutatásának (gyűjtésének) megkezdésével egyidőben indult el annak társadalmi hasznosítása, mely egyszerre két ellentétes irányba ható törekvés mentén zajlott: (1) a korai kutatók egyrészt a helyi hagyományt *nemzetiként* azonosították, ami által a feltárt népi tudás és hagyományok távol kerültek az őket létrehozó és használó közösségtől, (2) másfelől a hagyomány lokalizálására egy régióhoz, egy etnikumhoz, egy nyelvi közösséghez, egy társadalmi csoporthoz rendelése, illetve a táji, etnikai, kulturális különbségek azonosítása történt meg.

Ugyanakkor a népi kultúra kutatása, felfedezése óta, különböző, sokszor egymás kiegészítő, máskor egymással ellentétes szemlélet mentén zajlott/zajlik. A korai kutatások a népi kultúrára *relikviaként*, majd a mindennapokat szervező *hagyományként* tekintettek. Mikor ez a hagyomány elvesztette kapcsolatát a mindennapokkal, akkor kezdték olyan hagyományként látni/láttatni, melyet ápolni, őrizni kell. A *hagyományörzés* formális és informális praktikái viszont kiszakították a népi kultúra egyes elemeit eredeti környezetükből, összefüggésrendszerükből. A hagyomány új környezetévé a falu helyett/mellett a tanterem és a színpad vált.

Európában az 1970-es, a magyar nyelvterületen pedig jobbra a 2000-es évektől kezdtek a népi kultúrára *örökségként* tekinteni, melynek megőrzését és a hozzáférést törvény(ek)nek kell garantálnia. Az örökség megőrzésének, közvetítésének és használatának tehát nemzeteken átívelő, illetve nemzetspecifikus szabályozásai egyaránt megjelentek, ezek nemcsak a megőrzés és a használat, de az értelmezés terén is elmozdulásokat, átrendeződéseket eredményeztek.

A népi kultúra kutatásának és őrzésének feladatát egyszerre többféle intézmény látja el, melyek egymástól gyakran nagyon különböző személet jegyében és eltérő szempontok szerint végzik a feltárás, a megőrzés és a megjelenítés feladatát, azaz nagyon sokféle az a néprajzi örökség és az a tudás, mely ezekben az intézményekben felhalmozódik, ahogy a bemutatás és/vagy hasznosulás módzatai is különböznek.

A Kriza János Néprajzi Társaság vándorkonferenciája ezeknek a különbségeknek a feltárása mentén a néprajzi örökség mibenlétének, illetve a népi kultúrával kapcsolatos tudástermelés szerkezetének kérdéseit kívánja körüljárni.

Javasolt témakörök:

- Múzeum és muzealizáció.** A 19. századtól kezdődően a népi kultúra megőrzése gyűjteményekben zajlott (magán- és egyesületi gyűjtemények, majd ezek intézményesülése révén múzeumok, levéltárak, könyvtárak voltak népi tudás és a népi eszközök archívumai), számontartásuk gyűjteménykezelőkhöz (könyvtárosok, múzeumőrök stb.) kapcsolódott. Milyen következményei vannak az elmúlt

negyedszázadban a használat, és a gyűjtemények létrehozása terén lezajlott demokratizálódásnak? Hogyan egyeztethetők/békíthetők össze a tudástermelésnek ezek a szintjei, formái?

2. **Néprajzi tudás és reprezentáció.** Hogyan alakult a néprajzi/kulturális értékek reprezentációja az irodalomban, művészetekben, a honismereti, illetve a néprajzi munkákban (szociográfiák, tájmonográfiák, néprajzi monográfiák stb.)?
3. **A népi kultúra digitalizációja és virtualizációja.** A megjelenítés alakulása (online archívumok, adatbázisok, értéktárak), a hozzáférés különböző módozataihoz és a virtuális tartalmakhoz kapcsolódó attitűdök vizsgálata.
4. **A népi kultúra gyűjtésének korszakai.** Milyen gyűjtési módszerek és szelekciós szempontok érvényesülnek korszakonként? kik irányították és kik végezték ezeket a gyűjtéseket?
5. **A megjelenítés és értelmezés paradigmái.** Korszakonként hogyan alakult és milyen fogalmak mentén zajlott a népi kultúráról való (tudományos) beszédmód?
6. **A népi kultúra archiválása, a rendszerezés és megjelenítés eszközei.** Leltár, lista, adatbázis, gyűjtemény, archívum, monográfia, online adatbázis. A különböző gyakorlatok milyen gyűjtői és felügyeleti koncepciókat, illetve használati attitűdöket rejtenek/aktivizál? Milyen elérést és megjelenítést/értelmezést biztosítanak?

Az előadások időtartama 15 perc, amelyet a tömbök végén 15 perc vita követ. A konferencia időpontja 2024. október 25–26., helyszíne a válaszüti Bánffy-kastély.

A résztvevők jelentkezési szándékát, valamint a tervezett előadás címét a kriza@kjnt.ro email-címekre várjuk, legkésőbb 2024. szeptember 20-án 14.00 óráig. Az előadások szövegének szerkesztett változatát a KJNT kiadványában publikáljuk. A kéziratokat a kötethez legkésőbb november 30-ig várják a kriza@kjnt.ro email címre.

Az előadók számára szállást és étkezést biztosítunk, útiköltséget pedig a lehetőségeinkhez mérten térítünk.

A konferencia helyszíne:

Vászásút (Kolozs megye), Bánffy-kastély

A konferencia időpontja:

2024. október 25–26.

A konferencia szervezői:

Kriza János Néprajzi Társaság

Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetem, Marosvásárhelyi Kar, Alkalmazott Társadalomtudományok Tanszék

Kallós Zoltán Alapítvány

A konferencia szervezőbizottsága:

dr. Jakab Albert Zsolt, a Kriza János Néprajzi Társaság elnöke

dr. Vajda András, a Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetem docense

A konferencia titkára:

dr. Nagy Ákos, Kriza János Néprajzi Társaság, tudományos munkatárs